

SAMTÍNINGUR

GLAÐUR SETUR Í GÓÐRI VON

ÓLAFS SAGA Tryggvasonar eftir Odd munk Snorrason var fyrst gefin út á prenti 1691. Textinn er ættaður frá AM 310 4to. Á titilblaði þeirrar útgáfu stendur meðal annars:

Saga om K. Oloff Tryggvaszon i Norrege ... Sammanskrefwen på gammal Swenska eller Gothiska af Odde Munck som war i Dmgeyrum (*sic.*) wid Watns-dal Norr i Jslandh. Nu på nya Swenskan / sampt det Latinske språket öfwersatt af Jacob Jsthmen Reenhjelm ... Upsalæ Anno Christi 1691.

Eitthvað hefur Guðmundur Ólafsson (um 1652–1695), sá sem vann fyrir Svía á árunum 1681–1695 og Þormóður Torfason nefndi Svía-Gvend, komið nálægt þessari útgáfu. Eftir hann eru fjögur erindi prentuð á bls. [8], heldur torskilin og textinn undarlega stafsettur. Þau eru prentuð hér fyrir neðan með lagfærðri stafsetningu og augljós prentvilla leiðrétt.

Til heiðurs
ævarandi minningar
eftirfylgjandi sögu.

1.

Á forliðnum tíma
þeir fýstust að stíma
mjög Fýris á völlum.
Dimm varð þá gríma
og dökk Óðins íma
hjá drengjunum snjöllum.
Hávitrir ríma
að höfuðið Mímas
var helst af þeim öllum,
en margur bar híma
þá gullrauðan gíma
á gráhauka fjöllum.

2.

Nú öðruvís hendir
það öldungi bendir
til atvika meiri.
Margir ro sendir
að sumbli vel kenndir
og saddir Rínleiri.
Þá stafninn heim vendir
þeir strjúka sem brenndir,
þó stífir af eyri.
Þar á verður endir
sem enn mú víst lendir
til ágæta fleiri.

3.

Ólafur sómi
 var Tryggva í tómi
 og tírmögur valinn.
 Hann var í blómi
 með himneskum ómi
 hjá heilögum talinn.
 Nú þó hér hljómi
 að nálægum dóminum
 norðvindur kalinn,
 hann er í Rómi
 sem ljós norðurljómi
 með lifendum alinn.

4.

Þú, Hjálmur hreindýra,
 sem helst kannt að stýra
 um hákónga sögur
 og formælin fíra
 frambera og skýra,
 hvað fellur við ögur.
 Þitt verk óríra
 ég þenki að hýra
 og þar um áshögur
 kveð nú á lýra,
 þú, trúr vinur týra,
 svo temprá ég bögur.

Glaður setur í góðri von
 Guðmundur hér Ólafsson

Ólafur Halldórsson
Álfaskeiði 96
220 Hafnarfjörður
olafurha@hi.is

„BÆNDUR FLUGUST Á“

Þrjár athugasemdir Jóns Ólafssonar úr Grunnavík um fornþókmennir

FLEYG ORÐ Jóns Ólafssonar úr Grunnavík, „bændur flugust á“ fengu að öllum líkindum fyrst vængi eftir að þau höfðu birst á prenti í doktorsriti Jóns Helgasonar, Jón Ólafsson frá Grunnavík árið 1926. Þar vísar Jón í bókmenntasögu nafna síns í handritinu, KBAdd 3 fol, Apparatus ad Historiam Lit(er)ariam Islandicam in tres partes divisus (1738), og segir um hana að sá sem noti hana þurfi að hafa „alla gát á því, sem þar er sagt. En Jón bætir fyrir vitleysur sínar með því, sem hann einn kann að segja frá, og myndi gera það enn framar, ef hann væri ekki einlægt að halda aftur af sjer“ (1926:188). Það er þó ekki einungis sá fróðleikur sem Jón Grunnvíkingur er einn um sem gefur riti hans gildi heldur einnig athugasemdir um bókmenntir samtímans og fyrri alda. Hann er líklega einna fyrstur til að halda fram þeirri kenningu að vísur hljóti að hafa varðveist þannig að með flyti lausamálsfrásögn (KBAdd 3 fol, 8r):

Fornskáldanna carmina eru sem stutt breviora yfir res gestas, til minnis, en þeim hafa fylgst orales commentarii sem síðan eru komnar í sögur.

Enginn hefur þó haft fyrir því að vitna til hans um þetta mál enda þótt um efnið hafi verið skrifaðir þykkir doðrantar á þýsku og öðrum skiljanlegum málum. Enginn hefur heldur orðið til þess að reyna að rekja hvort lærifaðir hans, Árni Magnússon, hafi átt einhvern hlut í skoðun hans, en eins og kunnugt er, setti Árni oft á snepla álit sitt á ýmsum fornum ritum; hann var ekki aðeins safnari handrita eins og almenningur nú á dögum vill helst kalla hann.

Jón Ólafsson er líka e.t.v. einna fyrstur til að bendla Sturlu Þórðarson við Grettis sögu því að hann segir: „so þykjast sumir þekkja skáldskap Sturlu Þórðarsonar á vísunum í Grettis sögu, og meina hann því auctorem heilu sögunnar“ (KBAdd 3 fol, 8r).

Jón Ólafsson lagði aldrei fyrir sig rannsóknir á Íslendinga sögum en við eigum honum að þakka efnið í fyrri hluta Heiðarvíga sögu. Og lýsingin á inn-taki Íslendinga sagna sem hann felur í einni málsgrein er fyrirboði þeirrar greiningar bókmennta á 20. öld sem stundum hefur verið kölluð formgerðarstefna; það að geta dregið saman frásögn í örfáar hnitmiðaðar setningar, þar sem gerendur eru alltaf innan seilingar. En eftir svo markvissa lýsingu á Ís-

lendinga sögum kemur önnur sem ekki er síðri, og því rétt að taka upp alla klausuna (KBAdd 3 fol, 7v):

Pá lesnar eru sumar (já flestar) vorar sögur, verður conclusionen:
Bændur flugust á. En patriotinn svarar: Hvað kunni að vera meira söguefni á slíku landi?

Er Jón því ekki upphafsmaður íslenskrar þjóðernisstefnu, boðar hann ekki komu íslenska skólans í bókmenntagreiningu okkar tíða?

Sverrir Tómasson
Stofnun Árna Magnússonar á Íslandi
Árnagarði við Sudurgötu
101 Reykjavík
sverrirt@hi.is